

Arhim. Paisie Teodorescu: Catedrala Patriarhală - istorie și actualitate

De Sfinții Împărați Constantin și Elena, hramul Catedralei Patriarhale, Arhim. Paisie Teodorescu, vicar patriarhal, oferă un scurt istoric al acestui important locaș de rugăciune.

Așezată pe creasta celei mai înalte coline bucureștene și încadrată de bătrâna clopotniță brâncovenească, ce se înalță zvelt la răsărit, de silueta elegantă a Reședinței Patriarhale cu paraclisul istoric la apus, de masivul și impunătorul edificiu al Palatului Patriarhiei, pe latura de sud, Catedrala Patriarhală se înfățișează privitorului ca un chivot prețios, așezat în acest ansamblu arhitectonic deosebit, evidențiindu-se ca monument de arhitectură reprezentativ pentru secolul al XVII-lea, care păstrează în datele sale esențiale, în ciuda tuturor modificărilor suferite de-a lungul timpului, caracteristicile și aspectul inițial, deși a înfruntat cutremure, incendii, ori catastrofe ale războaielor.

Înrudită îndeaproape cu binecunoscuta ctitorie a Sfântului Voievod Neagoe Basarab

de la Curtea de Argeș, atât în ceea ce privește planul, cu naosul în formă de treflă, cât și numărul și dispoziția coloanelor din pronaos și a turelor, Catedrala patriarhală prezintă câteva deosebiri față de modelul argeșean: este mai mare, are pronaosul mai încăpător și un pridvor spațios la intrare, cu arcade pe stâlpi robuști de zidărie.

Numeroase și valoroase obiecte liturgice de artă din zestrea sfântului lăcaș au dispărut treptat, risipite în timp, iar altele au fost duse la Moscova, o dată cu tezaurul țării, în timpul Primului Război Mondial, când Bucureștiul a fost ocupat de către armata germană, între anii 1916-1918, și nu s-au mai întors de acolo.

În ceea ce privește forma actuală a bisericii, aceasta este rezultatul unor transformări succesive pe care monumentul le-a cunoscut de-a lungul istoriei sale. Astfel, se știe că primul ctitor, Constantin Șerban Basarab, a fost nevoit să ia drumul pribegiei înainte de a vedea biserica terminată. În anul 1658, domnitorul Mihnea al III-lea Radu a finalizat construcția mănăstirii și s-a îngrijit de sfințirea bisericii (deși nu era încă pictată). Biserica a fost sfințită în Duminica Tuturor Sfinților (6 mai 1658), de către Patriarhul Macarie al Antiohiei, primind hramul Sfinții Împărați Constantin și mama sa Elena, în amintirea ctitorului inițial.

Biserica Mitropoliei a fost pictată în anul 1665, în timpul domniei voievodului Radu Leon care, în anul 1668, statornicește aici Reședința Mitropoliei Țării Românești.

În anul 1774, la sfârșitul războiului ruso-turc (1769-1774) și încheierea ocupației rusești a Țării Românești, generalul rus Petru Saltâcov a dăruit Mitropolitului Grigorie al II-lea (1760-1787) moaștele Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou, pe care le-a așezat în Catedrala Mitropoliei din București, unde se află și astăzi.

Zguduită de cutremurul din anul 1727 și având de suferit de pe urma unui puternic incendiu petrecut pe la anul 1790, biserica a cunoscut unele reparații în anul 1793, în timpul Mitropolitului Filaret al II-lea (1792-1793). Lucrările au continuat în anul 1799, sub Mitropolitul Dositei Filitti (1793-1810), biserica fiind tencuită și acoperită din nou, iar la interior „înfrumusețată cu icoane și altele ce se văd”.

În anul 1834, în timpul mitropolitului sfânt Grigorie al IV-lea Dascălul (1823-1829 și 1833-1834), catedrala cunoaște o nouă intervenție de restaurare, încheiată în 1839. Atunci a fost înlocuită pictura originală, cea nouă fiind realizată de Nicolae Polcovnicul și s-a montat iconostasul pe care îl putem vedea și astăzi. La exterior, s-au adăugat pridvoare laterale cu frontoane neoclasice, iar pe fațadă, la nivelul cornișei, a fost împodobită cu pictură.

În timpul păstoririi Mitropolitului primat Nifon Rusailă (1850-1875), s-au reparat

unele stricăciuni la altar și la pridvor și s-a construit un cafas pentru cor, amplasat între stâlpii ce despărteau pronaosul de naos.

Mitropolitul primat Iosif Gheorghian, în timpul primei sale păstoriri (1886-1893), pentru o mai mare vizibilitate în interiorul catedralei a desființat acel cafas din mijlocul bisericii, înlăturând totodată și timpanul cu arcade și cei doi stâlpi dintre naos și pronaos – o intervenție destul de primejdioasă, căci a suprimat doi suportți ai turlei din mijloc, toată greutatea acesteia descărcându-se pe arcul lăsat singur – iar timpanul a fost mutat pe peretele de apus al pronaosului.

În timpul Primului Război Mondial, în 13 septembrie 1916, în timpul unui bombardament aerian asupra Bucureștilor, o bombă a străpuns bolta pridvorului mare al catedralei, iar alte bombe au afectat reședința mitropolitului și incinta Mitropoliei. Cu multe greutăți, datorate războiului, Mitropolitul Conon Arămescu-Donici (1912-1918) a remediat stricăciunile provocate.

În anul 1925, Biserica Ortodoxă Română a fost ridicată la rangul de Patriarhie; din acel moment, Catedrala Mitropolitană a devenit Catedrală Patriarhală, așa cum este și astăzi. Ea a devenit simbolul unității spirituale a Ortodoxiei românești, în cadrul Patriarhiei unificându-se toate formele de administrație ecleziastică din România întregită.

Catedrala, fiind înzestrată de acum cu rosturi mari în viața Bisericii și a societății, a primit toată atenția primului Patriarh, Miron Cristea (1925-1939), care a căutat să-i ofere înfățișarea inițială: „Biserica Sfintei Mitropolii are, prin trecutul ei, o mare însemnătate istorică dar prin vitregia vremii nu i s-a putut păstra frumusețea ei artistică și nici nu i s-au făcut îmbunătățiri care să rămână în cadrul stilului ei arhitectonic. Este timpul să facem ceva care să redea Bisericii Mitropolitane înfățișarea și splendoarea demnă de tot trecutul ei și corespunzătoare timpului în care trăim. Aici, la Sfânta Mitropolie, se săvârșesc pe lângă serviciile cultului public și deosebite servicii religioase în legătură cu momentele însemnate ale vieții noastre naționale ... de aceea se cuvine ca tot interiorul acestei biserici să se înfățișeze așa încât să dea în totalitate ca și în părțile ei imbold necesar de zbor sufletesc cât mai mare spre înălțimile cerești”.

Lucrările realizate în cadrul restaurării din timpul Patriarhului Miron Cristea au fost consemnate în pisania scrisă cu vopsea roșie și neagră pe peretele de apus al pronaosului, deasupra ușii de intrare: „Cu vrerea Tatălui, ajutorul Fiului și întărirea Duhului Sfânt, ziditu-s-a această sfântă biserică de Constantin Vodă Șerban la 1655, ca mănăstire, și s-a zugrăvit și s-a isprăvit de Radu Leon Vodă la 1688, fiind mitropolit Teodosie. La acest an, mutându-se de fapt Domnia țării de la Târgoviște

la București, a devenit catedrala Mitropoliei Ungrovlahiei. În cursul vremurilor a fost reînnoită și întregită cu unele adause și anume: la 1799 de mitropolitul Dositei; în anii 1828-1834 de mitropolitul Grigorie al IV-lea Dascălul și, după moartea lui, de Locotenența episcopilor săi; apoi de mitropolitul Nifon, în 1850-1875, și Iosif, în două rânduri, 1886-1893 și 1896-1899; iar în anii 1932-1935, fiind cu totul învechită, a fost restaurată în întregime, atât pe dinăuntru, cât și pe dinafară, în zilele M.S. Regelui Carol al II-lea, de IPS Patriarh al României, Dr. Miron Cristea, cu cheltuieli de 5.000.000 lei, adunați cu multe greutate în vremi de mari lipsuri economice, făcându-se din nou toată tencuiala și pictura în fresco, tronurile regale, scaunele arhieresti și strănile, postamentele pentru Sfintele Moaște, vitrourele ferestrelor, calorifer, lumină electrică, soclul de piatră, reparându-se părțile stricate din catapeteasmă și coloane și dându-i-se forma originală prin delăturarea corului, a adauselor de la pridvor și destuparea ferestrelor la turle, ca să mai poată sluji de catedrală Patriarhiei Române până când împrejurările economice favorabile vor îngădui înfăptuirea ideii de a zidi o măreață biserică a Mântuirii Neamului, drept mulțumită Milostivului Dumnezeu pentru întregirea țării în hotarele sale firești. Pictura s-a executat de pictorul Dimitrie Belizarie”.

Între anii 1932-1935, pe durata restaurării, Catedrala Patriarhală a fost închisă, iar racla cu moaștele Sfântului Cuvios Dimitrie a stat în tot acest timp în Paraclisul Sfântul Gheorghe al Reședinței Patriarhale. Astfel, înlăturându-se unele adaosuri, biserica și-a recăpătat în mare parte înfățișarea inițială. Întreaga lucrare a costat mai mult de șapte milioane lei, toată suma fiind adunată cu mijloace proprii de către Patriarhul Miron Cristea care, ca un nou ctitor, la moartea sa, întâmplată la 6 martie 1939, a fost înmormântat în interiorul Catedralei, în partea dreaptă a pronaosului.

În timpul Patriarhului Nicodim Munteanu (1939-1948) s-au făcut unele mici reparații: în vara anului 1942 a fost schimbată instalația de încălzire, în primăvara anului 1943 a fost restaurată pictura din pridvor, crăpată în unele locuri după cutremurul din noiembrie 1940, iar în vara anului 1944 s-au făcut reparații exterioare și au fost înlocuite ferestrele, sparte de explozia a două bombe căzute în dreapta bisericii, care au făcut gropi adânci în caldarâm, astupate provizoriu cu pământ.

Lucrările de restaurare, nefinalizate complet din cauza vitregiilor războiului, au fost reluate în anii 1960-1964 de Patriarhul Justinian Marina (1948-1977), pe baza unei riguroase documentații științifice alcătuite arhitecți renumiți.

La 30 martie 1948, pe mormintele celor doi patriarhi - Miron Cristea (†1939) și Nicodim Munteanu (†1948) -, din partea dreaptă a pronaosului, au fost așezate

lespezi lucrate în marmură de Rușchița, cu stema Patriarhiei și cu inscripții și ornamentații florale și vegetale, pios omagiu adus predecesorilor săi de către Patriarhul Justinian. În anul 1965, în firida de pe peretele de răsărit al pronaosului – din dreptul acestor morminte – a așezat o placă de marmură, având sculptat în partea de sus un basorelief reprezentându-l pe Hristos Dreptul Judecător, lucrat după schițele arhitectului D. Ionescu-Berechet, iar dedesubt s-a săpat în relief o inscripție/pomelnic, cuprinzând numele tuturor mitropoliților Ungrovlahiei care s-au succedat în decurs de peste șase veacuri, cu numele și anii de păstorire ai fiecăruia, începând de la Sfântul Ierarh Iachint de Vicina (1359-1372) și până la patriarhii Miron și Nicodim.

Tot acum s-au fixat în catapeteasmă patru mari icoane împărătești – Mântuitorul Iisus Hristos, Maica Domnului cu Pruncul, Sfântul Ioan Botezătorul și Sfinții Împărați Constantin și Elena – lucrate în tehnica email la Atelierele Institutului Biblic, de către Ottilia Oteteleșanu (1885-1974).

În timpul Patriarhului Iustin Moiescu (1977-1986) s-au desfășurat, de asemenea, lucrări de întreținere și reparație. Între anii 1982-1983 pictura murală și ornamentațiile de piatră au fost curățate și restaurate, catapeteasma a fost poleită, iar pardoseala din interiorul bisericii a fost refăcută cu plăci de marmură albă, montată pe beton armat.

În același spirit al tradiției înaintașilor, Patriarhul Teoctist Arăpașu (1986-2007) s-a îngrijit de restaurarea și înzestrarea catedralei, precum și de așezarea pietrei tombale pe mormântul Patriarhului Iustin (†1986). În anul 2002, Patriarhul Teoctist a primit în dar pentru Catedrala Patriarhală, din partea Preasfințitului Părinte Nichiforos, starețul Mănăstirii Kykkos din Cipru, părțile din moaștele Sfinților Împărați Constantin și Elena. Sfintele moaște au fost aduse la București în data de 21 mai 2002, de către o delegație de arhimandriți din această mănăstire, care au participat la slujba Sfintei Liturghii în ziua prăznuirii Sfinților Constantin și Elena, hramul Catedralei.

Ultima și cea mai importantă lucrare de consolidare și renovare a Catedralei Patriarhale din ultimii 50 de ani a avut loc în vremea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, în perioada 22 mai – 26 octombrie 2008, în anul în care s-au împlinit 350 de ani de la prima sfințire a ctitoriei voievodului Constantin Șerban Basarab. În perioada lucrărilor catedrala a fost închisă, iar racla cu moaștele Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou a fost mutată la biserica Sfântul Spiridon-Nou, unde s-a desfășurat întregul program liturgic, susținut de soborul părinților slujitori de la Catedrala Patriarhală. Astfel, cu cheltuiala Arhiepiscopiei Bucureștilor și a Primăriei Generale a Municipiului București, într-un timp record, însă cu un program de lucru intens, au

fost desfășurate ample lucrări de consolidare și restaurare, atât în ceea ce privește structura de rezistență a edificiului, decorația interioară și exterioară, precum și înlocuirea totală a acoperișului cu tablă de plumb.

Pe fațada catedralei, în registrul superior, au fost montate 26 de icoane în mozaic, lucrate de pictorii Marcel Codrescu, Daniel Codrescu și Marcel Goagea, întrucât vechea decorație exterioară a bisericii avea, în registrul superior al fațadei, icoane pictate.

La finalul lucrărilor de restaurare, în data de 26 octombrie 2008, ziua de prăznuire a Sfântului Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir, în cadrul festivităților prilejuite de hramul Catedralei Patriarhale, a fost săvârșită slujba de resfințire, un moment solemn, de pioasă recunoștință față de ctitorii acestei Biserici și față de toți cei care au păstrat-o, restaurat-o și înfrumusețat-o de-a lungul timpului, după cum a spus Preafericitul Părinte Daniel în cuvântul rostit cu acel prilej. Părintele Patriarh Daniel a fost înconjurat de ierarhii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, din sobor făcând parte și delegatul Patriarhiei Antiohiei, Preasfințitul Episcop Epifanie Ghattas Hazim, în amintirea anului 1658, când la târnosirea acestei ctitorii voievodale a slujit Patriarhul Macarie al III-lea al Antiohiei.

Catedrala Patriarhală, cu o istorie de peste trei secole și jumătate, a străbătut veacurile păstrând frumusețea arhitecturii și actualitatea utilității. Și astăzi, ca și în vremurile trecute, despre care ne povestesc cronicile vechi, locuitorii urbei Bucureștilor iubesc așezământul acesta mai mult decât pe oricare altul și nu-și pot închipui orașul lor fără această podoabă istorică și artistică, care, ca o adevărată acropolă, domină împrejurimile de pe culmea colinei cunoscută cândva ca „a Podgorenilor” și intrată în conștiința bucureștenilor sub numirea „Dealul Mitropoliei” și, din 1925, „Dealul Patriarhiei”, încântând privirile cu înfățișarea ei arhaică, ce evocă parfumul timpurilor de altădată, și răspândește raze de lumină și de credință către toți fiii Bisericii străbune de acasă și de pretutindeni.

basilica.ro